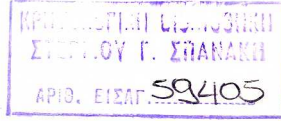

Η ΜΟΝΗ ΠΡΕΒΕΛΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΙΝΩΤΑΥΡΟΣ

Η ΜΟΝΗ ΠΡΕΒΕΛΗ

Ο ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Την παλαιότερη Χριστιανική εποχή το θρησκευτικό αίσθημα του Κρητικού Λαού ήταν πολύ ανεπτυγμένο και η προσήλωσή του στην Πίστη του και το θείον υπήρξε ένας κρίκος αδιάσπαστος, που τον συνένωνε στους αγώνες του εναντίον των ποικιλωνύμων κατακτητών του.

Στην Κρήτη υπήρχαν μοναστήρια από την πρώτη Βυζαντινή περίοδο, όπως η Π α λ ι α ν ή στο νομό Ηρακλείου, που την παλαιότητά της πιστοποιεί το ίδιο το όνομά της.

Όταν το 828 κατακτήθηκε η Κρήτη από τους Άραβες Σαρακηνούς οι Χριστιανοί κάτοικοι υποφέραν ασφαλώς διωγμούς και εξισλαμισμούς, όπως και κατά την Τουρκοκρατία, αλλά το χριστιανικό στοιχείο διατήρησε στα απρόσιτα βουνά του το θρησκευτικό του αίσθημα, όπως πάντα. (Ι. Παπαδοπούλου, Η Κρήτη υπό τους Σαρακηνούς, Αθήναι 1948, σ.71, 106 εξ.) Κατά την προσωρινή ανάκτηση της Κρήτης το 843 ο Χριστιανισμός δεν είχε εξαφανιστεί. Ο συνεπίτροπος Σέργιος Μάγιστρος ο Νικητιάτης πέθανε στην Κρήτη και τάφηκε στη μονή, που από τότε ονομάζεται μ ο ν ή τ ο υ Μ α γ ί σ τ ρ ο υ. Ποιά είναι η μονή αυτή δεν είναι γνωστό.

Μετά την ανάκτηση της Κρήτης το 961 από το Νικηφόρο Φωκά ο «Νί κ ω ν ο Μ ε τ α ν ο ε ί τ ε» και ο Άγιος Ιωάννης ο Ξένος, ίδρυσαν μοναστήρια στην Κρήτη. (Ν. Τωμαδάκη, Αγ. Ιωάννης ο Ξένος και η διαθήκη αυτού, «Κρητικά Χρονικά» Β', 47 εξ.).

Την περίοδο τής Βενετοκρατίας, οπότε ο Μοναχισμός στην Κρήτη ήταν στη μεγαλύτερη ακμή του και οι μοναχοί αριθμούνταν κατά χιλιάδες, ιδρύθηκαν πολλά μοναστήρια τού ορθόδοξου δόγματος αλλά και τού καθολικού. Μερικά απ' αυτά, όπως τής Αγίας Αικατερίνης τού Χάντακα, υπήρξαν τα σπουδαιότερα πνευματικά κέντρα τού τόπου, που εξέθρεψαν και εμόρφωσαν κορυφαίες πνευματικές διάνοιες τής εποχής εκείνης. Από τα πνευματικά εκείνα φυτώρια ξεκίνησαν πολλοί Κρητικοί, που ελάμπρυναν όχι μόνο επισκοπικούς και πατριαρχικούς θρόνους αλλά και έδρες ξένων πανεπιστημίων και αυτήν ακόμη την έδρα τής Καθολικής Εκκλησίας τής Ρώμης.

Την περίοδο τής Τουρκοκρατίας τα μοναστήρια όχι μόνο δεν διαλύθηκαν, αλλά αντίθετα έγιναν εθνικές εστίες, όπου διατηρήθηκε το εθνικό πυρ, η Κρητική Ελευθερία, κρυμμένη σ α ν τ η σ π ί θ α σ τ η σ τ ά κ τ η, όπως λέει ο ποιητής, για να κατακάψει, όταν σήμανε η ώρα, τον πιο άσπονδο εχθρό τού Γένους. Το χριστιανικό στοιχείο συσπειρώθηκε στα μοναστήρια, αφιέρωσε τα υπάρχοντά του σ' αυτά, για να τα γλυτώσει από τούς άρπαγες αγάδες. Υπήρξαν τα καταφύγια τών κυνηγημένων.

Τη σκοτεινή αυτή περίοδο η αποστολή τών μοναστηριών γίνεται περισσότερο εθνική. Κάτω από το ιλαρόν φως τού κεριού τής εκκλησίας, στη μακραίωνη νύχτα τής πιο απείσιας σκλαβιάς, μελετούνται τα σχέδια, για την αποτίναξη τού ζυγού και εκκολάπτονται οι αλλεπάλληλες επαναστάσεις. Οι μονές, κατά κανόνα, γίνονται τα στρατηγεία τών επαναστατών. Σ' αυτές φωλιάζει μόνιμα το πνεύμα τής απελευθέρωσης.

Είναι η περίοδος τής πιο εθνικής δράσης τών μοναστηριών. Οι ίδιοι οι καλόγηροι δεν καίνε μόνο λιβανωτό, ως θυμίαμα ενώπιον τού θεού. Ξέρουν να καίνε και μπαρούτι στο βωμό τού Άρη. Κάτω από το ταπεινό και πένθιμο ράσο του ο καλόγερος κρύβει, μαζί με το σταυρό, το τουφέκι γεμάτο και το μαχαίρι, έτοιμος πάντα να το αδειάσει στο βάρβαρο κατακτητή, που υβρίζει τη θρησκεία του, καταπατεί τα θεία του και σκοτώνει τούς αδελφούς του. Είναι η περίοδος που ο καλόγερος ταυτίζεται με τον εθνικό ήρωα. Τα παραδείγματα είναι αναρίθμητα.

Άλλη, σπουδαιότερη επίσης, εθνική προσφορά τών μοναστηριών την περίοδο αυτή είναι το κ ρ υ φ ό σ κ ο λ ε ι ό. Τα σχολεία τών μοναστηριών την περίοδο τής Βενετοκρατίας, που αναφέραμε προηγουμένως, τα έκλεισε ο νέος κυρίαρχος τού

τόπου. Ἄξεστος, ἀμόρφωτος, βάρβαρος ὁ ἴδιος, διέβλεπε, ὅτι ἡ μόρφωση εἶναι ὄπλο ἀκαταμάχητο ἐναντίον του καὶ θέλησε νὰ το ἐξουδετερώσει. Ἐτσι, αὐτὸ που δεν μποροῦσε νὰ γίνῃ φανερά ἐπρεπε νὰ συνεχιστεῖ στα κρυφά. Στα περισσότερα μοναστήρια, σε χώρους ἀπόκρυφους, μακριὰ ἀπὸ τα βλέμματα ὑπόπτων, ἐξακολούθησαν νὰ μαθαίνουν στα παιδιὰ τα στοιχειώδη γράμματα, νὰ μποροῦν νὰ διαβάζουν τα βιβλία τῆς ἐκκλησίας.

Τὴν ποικίλη αὐτὴ δράση τῶν μοναστηριῶν μερικὰ τὴν πλήρωσαν πολὺ ἀκριβὰ με τὶς ἀλλεπάλληλες καταστροφές καὶ τοὺς σκότωμοὺς τῶν καλογέρων.

Για ὅλα αὐτά, τα μοναστήρια, ὅσα ἔχουν μείνει, πρέπει νὰ τα βλέπομε σήμερο ὄχι μόνον ὡς κέντρα θρησκευτικὰ ἀλλὰ καὶ ὡς τόπους ἱεροῦ, που διαφύλαξαν με μεγάλες θυσίες ἄσβεστο τὸν πυρσὸ τῆς Ἐλευθερίας μας.

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΠΡΕΒΕΛΗ

Ἐνα ἀπὸ τα ἱστορικὰ αὐτὰ μοναστήρια, καὶ μάλιστα ἀπὸ τα σπουδαιότερα, εἶναι καὶ τὸ μοναστήρι Πρέβελη.

Στὴ νότια βραχώδη ἀκτὴ τοῦ ὑψώματος Μ ε σ ο κ ο ρ φ ῆ (305μ.) τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου, νομοῦ Ρεθύμνου, σε ὑψόμετρο 170μ. πάνω ἀπὸ τὸ Λιβυκὸ πέλαγος, που ἀπλώνεται μπροστὰ τοῦ ἀπέραντος γαλάζιου τάπητας, εἶναι γαντζωμένο τὸ Μοναστήρι Πρέβελη. Τοπιὸ βράχων, γυμνὸ ἀπὸ βλάστηση, ἄγονο καὶ ἐρημικὸ, μακριὰ ἀπὸ κατοικημένους χώρους. Ἐκεῖ στὴ μοναξιά, μακριὰ ἀπὸ τὴν τύρβη καὶ τοὺς περισπασμοὺς τῆς ζωῆς, οἱ μοναχοὶ μποροῦσαν νὰ ἐπικοινωνοῦν με τὸ θεῖον ἀνεπηρέαστοι. Ἐκεῖ, μακριὰ ἀπὸ τα βλέμματα τοῦ κατακτητῆ, κυοφοροῦνταν καὶ οἱ ἐπαναστάσεις για τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Κρήτης. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ τὸ Μοναστήρι τοῦ Πρέβελη εἶναι ἀπὸ τα ἱστορικότερα τῆς Κρήτης, με μεγάλη καὶ ποικίλη ἐθνικὴ δράση τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, ὁπότε ἔγραψε χρυσές σελίδες στὴν ἱστορία τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγῶνων τῆς Κρήτης.

Πότε ἀκριβῶς ἰδρύθηκε δεν εἶναι γνωστὸ. Οἱ κώδικες καὶ τα ἔγγραφα τῶν μονῶν, που θα μιλοῦσαν για τὴν ἱστορίαν των, ὅσα δεν καταστράφηκαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, χρησιμοποιήθηκαν ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτες για νὰ κατασκευάζουν φυσέκια. Ὑπάρχουν καὶ τέτοια παραδείγματα. Συνεπῶς μόνον ἡ παράδοση μὲνει

κύρια πηγή τής ιστορίας τών μονών, τών περισσοτέρων. Και η παράδοση δεν είναι πάντοτε αξιόπιστη.

Σύμφωνα με την παράδοση, λοιπόν, το Μοναστήρι λεγότανε Μονή του Θεολόγου του Μεγάλου Ποταμού. Αυτό το βεβαιώνει και η παλαιά σφραγίδα τής μονής, που φέρει αυτό τον τίτλο: ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ ΚΑΤΑ ΝΗΣΩΝ ΚΡΗΤΗ. Υπήρχε μιά μικρή εκκλησία του Θεολόγου, άγνωστο πότε και από ποιό κτίστηκε, και λίγοι ασκητές, που ζούσαν στις σπηλιές τής περιοχής. Αυτοί έκτισαν κελιά κοντά στην εκκλησία και εκλέξαν ηγούμενο το συνασκητή των Μεθόδιο.

Αυτά συνέβαιναν κατά τη Βενετική περίοδο, οπότε κτίστηκαν τα περισσότερα μοναστήρια τής Κρήτης. Η αρχαιότερη χρονολογία είναι 1594, που αναφέρεται στην καμπάνα του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου, στο Κάτω Μοναστήρι, (G. Gerola, Monumenti Veneti nell' isola di Creta, vol. II, p.372).

Όταν καταλάβαν την Κρήτη οι Τούρκοι, το 1646 κατάστρεψαν και ερήμωσαν τη μονή. Όταν τελείωσε ο πόλεμος, το 1670, ένας καλόγερος με το επώνυμο Πρέβελης, που ο Μιχάλης Παπαδάκης, (Το Μοναστήρι του Πρέβελη σ.125) πιστεύει πως ήταν ο Ακάκιος, ο οποίος αναφέρεται στο Μοναχολόγιο τής μονής δεύτερος ηγούμενος μετά το Μεθόδιο, εγκαταστάθηκε στη μονή, έκτισε κελί, που το ερείπιό του σώζεται, γνωστό σήμερα με το όνομα Σπίτι του Πρέβελη.

Ο Ακάκιος Πρέβελης, άνθρωπος δραστήριος και δημιουργικός, ανακαίνισε το μοναστήρι του Θεολόγου του Μεγάλου Ποταμού και τού έδωσε νέα ζωή. Από τότε επικράτησε να λέγεται Μοναστήρι του Πρέβελη και ξεχάστηκε η προηγούμενη ονομασία.

Αλλά ποιός ήταν αυτός ο Πρέβελης; Ο άλλοτε γυμνασιάρχης Μιχαήλ Γ. Πρεβελάκης, σε δημοσιεύματά του «Η Ιερά μονή Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου η επιλεγόμενη Πρέβελη» (Επετηρ. Ετ. Κρητ. Ιστορικών Σπουδών, Α', σ. 262 εξ.) αναφέρει, ότι «σύμφωνα με την ζωηρότερη παράδοση, ένας Χριστιανός από τα Πρέβελια νά επαρχ. Μονοφατσίου νομού Ηρακλείου, σκότωσε ένα γενίτσαρο και αναγκάστηκε να φύγει από το χωριό του. Πήγε στο χωριό Λαμπηνή Αγ. Βασιλείου Ρεθύμνου στον αγά Αλμπάνη - πρωταίτιο του δράματος τής Λαμπηνής το Φλεβάρη 1827 - και τού είπε, ότι σκότωσε ένα Χριστιανό πρόκριτο, κι έφυγε από το χωριό του. Και επειδή έχει

ακούσει για την παλικαριά και την καλωσύνη τού αγά, ζήτησε την προστασία του. Ο Αλμπάνης τον έστειλε να βλέπει τα πρόβατά του στην περιοχή τού καταστρεμμένου μοναστηριού τού Θεολόγου και μάλιστα τού έδωσε και λάδι να ανάβει το καντήλι τού Αγίου τ ο υ!

Η επικρατούσα παράδοση, και η παραγγελία τού Αλμπάνη στο βοσκό του να ανάβει το καντήλι του αγίου του μού γεννούν τις επόμενες σκέψεις:

(Η φράση αυτή: *το καντήλι τού αγίου του*, βεβαιώνει τη βενετσάνικη καταγωγή τού Αλμπάνη. Το όνομα Albano αναφέρεται ως βαπτιστικό σε συμβόλαιο του 1271 Albanus Baluinus, κάτοικος τού Χάντακα. (βλ. A. Lombardo, Documenti della colonia veneziana di Creta, Imbreviature di Pietro Scardon, 1942, σ.100).

Ο ίδιος η απόγονος τού προηγούμενου αναφέρεται Albano Balduino, επίσης κάτοικος Χάντακα σε συμβόλαιο του 1302, (βλ. R. Morozzo della Rocca, Fonti per la storia di Venezia B. de Brixano, notaio di Candia, Venezia 1950, σ.190).

Και άλλος Albanus Zane αναφέρεται στα αρχεία τού δούκα τού Χάντακα το 1375 (βλ. El. Santschi, Régestes des arrêts civils et de Memoriaux (1363-1369) des Archives du duc de Crète, Venise 1976, σ. 189).

Συνεπώς ο Αλμπάνης της Λαμηνής ασφαλώς ήταν Βενετός φεουδάρχης, ο οποίος έγινε Τούρκος για να μη χάσει τα κτήματά του, όπως και πολλοί άλλοι Βενετοί φεουδάρχες, που διατήρησαν τα βενετσάνικα ονόματά των παράλληλα με τα ονόματα της νέας θρησκείας των.

Το φέουδο τού Αλμπάνη τής Λαμηνής έφθανε στην περιοχή τής σημερινής μονής Πρέβελη και οι απόγονοί του θα έκτισαν στο κτήμα των την εκκλησούλα τού Θεολόγου, όπως και άλλοι Βενετοί φεουδάρχες έκτιζαν εκκλησίες στα κτήματά των. Και ο Βενετός Λαγγουβάρδος, φεουδάρχης τού χωριού Λιβάνια Μονοφατίου, που ήταν ανατολικά τής σημερινής μονής Απανωσήφη, είχε κτίσει στο φέουδό του την εκκλησούλα τού Αγ. Γεωργίου, όπου έγινε έπειτα η μονή τού Αγίου Γεωργίου τού Απανωσήφη. (βλ. Ε.Α. Πετράκη, Ο Άγιος Γεώργιος ο Απανωσήφης 1969 και Κρητικά Χρονικά τόμ. Γ'. σ. 29 εξ.).

Ο φονιάς τού γενίτσαρου ζήτησε την προστασία τού Αλμπάνη τα πρώτα χρόνια τής τουρκικής κατάκτησης, οπότε ο Αλμπάνης, αν και είχε τουρκέψει, διατηρούσε τη χριστιανική συνήθεια να ανάβει το καντήλι τού αγίου του, για πολλούς λόγους, και έδωσε λάδι στο νέο βοσκό του γι' αυτό. Θα διατηρούσε επίσης ακόμη αισθήματα ανθρωπισμού και έτσι ήταν γνωστός στην περιοχή του. Πράγμα που θα είχε πληροφορηθεί ο φονιάς τού γενίτσαρου, που το όνομά του πρέπει να ήταν Πρέβελης, από τούς πρώτους κατοίκους τού χωριού του, που από το όνομα τής οικογένειας του πήρε το όνομα Πρεβελιανά, όπως πολλά χωριά τής Κρήτης.

Και αυτού το όνομα είναι βενετσιάνικο, όπως σωστά το σχετίζει ο αγαπητός φίλος Μιχ. Παπαδάκης με το λατινικό praevaleo ιταλικό prevalere = υπερέχω, υπερισχύω, άρα prevalente-Πρέβελης = πρόκριτος αλλά και γενναίος. Ενδέχεται επίσης ο Αλμπάνης να ήταν γνωστός και στα Πρεβελιανά στον κύκλο τής οικογένειας Πρέβελη και γι' αυτό έτρεξε σε τόση απόσταση για να ζητήσει την προστασία του.

Αργότερα αγόρασε την περιοχή αυτή από τον αγά, πληρώνοντάς του 300 γρόσα, που είχε κρύψει στού Λ η σ τ ο ύ τ ο ν

τ ρ ό χ α λ ο, κοντά στην Κρύα Βρύση επαρχ. Αγ. Βασιλείου, πηγαίνοντας στη Λαμπηνή.

Αυτό, λοιπόν, αναγνωρίζει η ζωηρότερη παράδοση ως ιδρυτή ή ανιδρυτή του Μοναστηριού Πρέβελη.

Η ίδια παράδοση συνεχίζει, ότι και ο αδελφός του παραπάνω φοβήθηκε την εκδίκηση των Τούρκων για το φόνο του γενίτσάρου και έφυγε. Για να είναι κοντά στον αδελφό του εγκαταστάθηκε στο χωριό Άρδακτος, ανατολικά από το Μοναστήρι. Αυτός είναι ο γενάρχης τής μεγάλης οικογένειας των Πρεβέλιδων - Πρεβελάκηδων. (Πρέπει να σημειωθεί, ότι σε μικρή απόσταση από τα Πρεβελιανά ήταν το τουρκοχώρι Α ξ έ ν τ ι, που οι κάτοικοι του ήταν οι πιό αιμοβόροι Τούρκοι τής Μεσαράς και είχαν διαρκώς δοσοληψίες με τους Χριστιανούς των γύρω χωριών. Η ιστορία του Λόγιου από τον Άγιο Θωμά είναι γνωστή. Συνεπώς δεν αποκλείεται να είναι αληθινή η παραπάνω παράδοση).

Ο Μιχ. Πρεβελάκης, έχοντας υπόψει ασφαλώς την ίδρυση άλλων μονών από φεουδάρχες εξελληνισμένους Βενετούς, υποθέτει ως πιθανότερο, ότι » Έλληνας φεουδάρχης με το όνομα Πρέβελης από το χωριό Άρδακτος, όπου σώζονται ερείπια «αρχοντικού» μεγάρου, προήγαγεν εις μονήν το εντός του οικείου φέουδου ναΐδιον του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου».

Γεγονός είναι, ότι κάποιος Πρέβελης, είτε Βενετοκρητικός φεουδάρχης από τον Άρδακτο, είτε καταγόμενος από τα Πρεβελιανά με το όνομα Πρέβελης είναι ο γενάρχης τής οικογένειας Πρέβελη - Πρεβελάκη, που σχετίζεται άμεσα με την ανακαίνιση τής Μονής Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου του Μεγάλου Ποταμού, αφού πολλοί από τούς ηγουμένους τής μονής κατάγονται από την οικογένεια αυτή. Οι ηγούμενοι Ακάκιος, Ιάκωβος, Εφραίμ Πρεβέλιδες, δραστήριοι, ενεργητικοί και δημιουργικοί, τη μικρή και ασημαντη μονή την έκαμαν μιά από τις πιό μεγάλες και πιό πλούσιες τής Δυτικής Κρήτης, και δικαίως ονομάστηκε έκτοτε Μ ο ν α σ τ ή ρ ι τ ο υ Π ρ έ β ε λ η.

Ο Ακάκιος Πρέβελης βρήκε το 1670 ένα έρημο εκκλησάκι και παρέδωσε στο διάδοχό του, τον Ιάκωβο Πρέβελη, μιά οργανωμένη μονή. Κι αυτός, με τη σειρά του, συνεχίζει τον πλουτισμό τής μονής, κτίζει την κεντρική κρήνη με επιγραφή ΝΙΨΟΝΑΝΟΜΙΜΑΤΑΜΗΜΟΝΑΝΟΨΙΝ, που διαβάζεται και από το τέλος προς την αρχή. Ο Ιάκωβος πρόσθεσε και το κλίτος του Ευαγγελισμού συνέχεια στο βόρειο τοίχο του Θεολόγου. Η κρήνη φέρει τη χρονολογία ΑΨΑ (1701).

Ο ηγούμενος Εφραίμ Πρέβελης (1769-1800), δραστηριότερος των προηγούμενων, συνεχίζει με ιδιαίτερο ζήλο τον πλουτισμό της μονής. Με ενέργειά του η μονή ανεκηρύχθη Πατριάρχικόν, Σταυροπηγιακόν, αδούλωτον, ακαταπάτητον και όλως ανενόχλητον το Σεβασμιον Μοναστήριον του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου, επικαλούμενον Πρέβελη, όπως αναφέρει το σχετικό σιγίλλιο του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε' το 1798. Το μοναστήρι του Πρέβελη ήταν πριν ενοριακό, όπως είναι και σήμερα, υπαγόμενο στη δικαιοδοσία του επισκόπου τότε και μητροπολίτη σήμερα Λάμπης και Σφακίων. Αλλά οι αυθαιρεσίες και καταπιέσεις των κατά καιρούς επισκόπων, όπως αναφέρει ο Μιχ. Παπαδάκης (σελ. 127) ανάγκασαν τον Εφραίμ να επιδιώξει την ανακήρυξή του σε σταυροπηγιακό.

Έτσι, ανενόχλητο και ανεπηρέαστο από επεμβάσεις του επισκόπου, επιδόθηκε στην αύξηση των περιουσιακών του στοιχείων, για να κατορθώσει να αντιμετωπίσει τις ποικιλόμορφες απαιτήσεις της κρισιμότερης εποχής των απελευθερωτικών αγώνων. Τα μέσα του 18ου αιώνα, στην ανάπτυξή του ακόμη, δεν είχε, ως φαίνεται, αποκτήσει παγκρήτια φήμη και δεν το επισκέφτηκε ο Ρώσος καλόγηρος Βασίλης Πλάκας από το Κίεβο, που ήλθε στην Κρήτη το 1745 και έκαμε θαυμάσια και παραστατικότερα σχεδιαγράμματα πολλών μοναστηριών της Κρήτης, της Γωνιάς Κισάμου, της Χρυσοπηγής, του Αρσανίου, του Απανωσήφη, των Απεζανών κ.λπ. που μερικά έχω αναδημοσιεύσει στα αντίστοιχα λήμματα του τουριστικού οδηγού «Η Κρήτη». Θα έλεγε πολλά ένα παρόμοιο σχεδιάγραμμα του Πρέβελη.

1. Η Οικονομική οργάνωση της μονής.

Από την εποχή του Εφραίμ Πρέβελη η μονή απόκτησε κολοσσιαία περιουσία, από αγορές, δωρεές και αφιερώσεις. Απέραντα ακίνητα σε διάφορους τόπους, μετόχια, όπως χαρακτηρίζονται, διατηρούσε στα χωριά της επαρχίας Αγ. Βασιλείου Νιό Χωριό, Λευκώγεια, Ασώματος, Μύρθιος, Σελιά, Κεραμέ, Ροδάκινο, Κοξαρέ και στην Αληθινή επαρχίας Καινούργιου νομού Ηρακλείου. Χιλιάδες ελαιόδενδρα απέδιδαν κάθε χρόνο 100-150 χιλιάδες οκάδες λάδι. Χωράφια έδιδαν 70 χιλιάδες δημητριακά, περιβόλια λαχανικών και φρούτων, με πολλά ζευγάρια βόδια για το όργωμα, και ανάλογα φορτηγά ζώα για τις

μεταφορές. Αγριάδες με παραγωγή 100 χιλιάδες οκάδες χαρού-
πια, βοσκότοπους, όπου έβοσκαν 2000 αιγοπρόβατα του μονα-
στηριού, χοιροτροφείο, μελισσοκομείο. Ακόμη και μεταξοσκώ-
ληκες, διέτρεφε το μοναστήρι με παραγωγή μεγάλης ποσότητας
μετάξι. Ακόμη και το αλάτι που χρειαζόταν για τις ανάγκες του
το μοναστήρι προμηθευόταν στα παράλια. Δικά του ελαιοτρι-
βεία και αλευρόμυλους, με κινητήριο δύναμη τα νερά του
Κουρταλιώτη είχε δημιουργήσει το μοναστήρι για τις ανάγκες
του αλλά και για εκμετάλλευση.

Ολόκληρη η ποικίλη παραγωγή χρησιμοποιούνταν για τις
ανάγκες του μοναστηριού, για την κοινωφελή δράση του και για
τη συντήρηση σχολών, και μάλιστα του Αγίου Πνεύματος, για
τη μόρφωση νέων αλλά και των ιερέων.

Με λίγα λόγια το Μοναστήρι Πρέβελη ήταν ένα νοικο-
κυριό γίγας, ένας τεράστιος οικονομικός οργανισμός, που δεν
αναφέρεται σε καμιά άλλη μονή. Για να λειτουργεί καλά
χρειαζόταν μια πειθαρχημένη οργάνωση, με ειδικευμένο προ-
σωπικό καλογήρων και λαϊκών. Κάθε κλάδος είχε τον υπεύθυνο
προϊστάμενο, τον οικονόμο. Τον οικονόμο των μελισσών, τον
οικονόμο των ημιόνων κ.λπ. Στη μονή μέσα ήταν οργανω-
μένες άλλες υπηρεσίες, του φούρνου, του μαγειρείου, για την
εξυπηρέτηση του εργαζόμενου προσωπικού και των πολυπλη-
θών καθημερινών επισκεπτών.

Το Μοναστήρι του Πρέβελη, χάρη στον πλούτο του,
πρωτοστατούσε σε φιλανθρωπικές και κοινωνικές ευποιίες.
Ενίσχυε οικονομικά ανοικοδόμηση εκκλησιών και σχολείων,
νοσοκομεία και άλλα φιλανθρωπικά ιδρύματα.

Την εορτή του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου στις 8 του Μάη
γινόταν θυσία βοδιών, όπως στους αρχαίους ειδωλολατρικούς
ναούς, για τους πολλούς προσκυνητές που συγκεντρώνονταν.
Και είναι τόσοι που δεν χωρούν στις «τράπεζες» της μονής. Γι'
αυτό εναλλάσσονται ανά ημίωρο. Το σύνθημα της αλλαγής
δίδεται με κωδωνοκρουσία. Κρέας, τυρί κ.λπ. καταναλίσκονται
πολλές εκατοντάδες κιλά. Και παρά την παροιμία «στο μονα-
στήρι τρώνε μα δεν παίρνουνε» το μοναστήρι του Πρέβελη
προσφέρει στους προσκυνητές ψωμί και τυρί για το δρόμο.

Άλλη μεγάλη εορτή, με προσέλευση πιστών από όλη την
Κρήτη, γίνεται στις 14 του Σετέμρη, εορτή του Τιμίου
Σταυρού. Ο ορειχάλκινος Σταυρός, διαστάσεων 0,35X0,28μ., με
ανάγλυφες εικόνες της Βάπτισης και της Σταύρωσης του Ιησού,
με ανθήμια στα άκρα των κεραιών με χρωματιστά κρύσταλλα, με

βάση τοννευτή, αφιέρωμα τού ηγουμένου Εφραίμ Πρέβελη, είναι το πιο ιερό σύμβολο τής μονής, στο οποίο αποδίδονται θαυματουργές ιδιότητες. Θεραπεύει ασθένειες τών οφθαλμών, προηγούνταν στις μάχες κατά τών Τούρκων, που τις περισσότερες φορές ήταν νικηφόρες.

Ο Τιμιοσ Σταυρός τού Πρέβελη περιήλθε στα χέρια τών Τούρκων κατά την ατυχή μάχη στις Αμουργέλες Μονοφατσίου το 1823. Οι Τούρκοι τον πούλησαν σε Γενοβέζους ναυτικούς. Το πλοίο τους ταξίδευε στο Λιβυκό Πέλαγος. Απέναντι από το μοναστήρι τού Πρέβελη σταμάτησε τρεις ημέρες, αν και ο άνεμος ήταν ούριος. Οι Γενοβέζοι βγήκαν στο μοναστήρι για να ζητήσουν νερό και τρόφιμα, και είπαν στους καλογέρους την περιπέτειά των. Οι καλόγηροι, από τη συζήτηση με τούς Γενοβέζους, πληροφορήθηκαν, ότι είχαν στο πλοίο τους τον Τιμιο Σταυρό τής μονής. Οι ναυτικοί τον παρέδωσαν στους καλογέρους και το πλοίο των κινήθηκε αμέσως.

Το 1941 οι Γερμανοί λεηλάτησαν το μοναστήρι και πήραν το Σταυρό. Προσπάθησαν να τον πουλήσουν στο Ρέθυμνο και στα Χανιά αλλά δεν βρήκαν αγοραστή. Φεύγοντας για την Αθήνα τον πήραν μαζί των. Αλλά το αεροπλάνο δεν μπόρεσε να απογειωθεί. Δοκίμασαν με άλλο αλλά κι αυτό δεν απογειώθηκε, παρ' όλο που ήταν εν τάξει. Αυτό αποδόθηκε στον κλεμένο Σταυρό. Τον πήραν από το αεροπλάνο και απογειώθηκε αμέσως. Οι Γερμανοί τον επιστρέψαν και ύστερα από μερικές μέρες μετά την κλοπή, την παραμονή τής εορτής τού Τιμίου Σταυρού 13 Σετέμβρη, ο Σταυρός ήταν πάλι στη θέση του στο μοναστήρι.

Οι περιπέτειες και η διάσωση τού Τιμίου Σταυρού, είτε σε συμπτώσεις γεγονότων οφείλεται, είτε σε ενέργειες ενδιαφερομένων προσώπων, όπως αναφέρει ο Μιχ. Παπαδάκης (σ.409), δημιουργεί την πίστη στο θρησκευόμενο λαό, ότι πρόκειται για θαύματα τού Σταυρού. Γι' αυτό την εορτή στις 14 Σετέμβρη πολλοί προσκυνητές απ' όλη την Κρήτη συγκεντρώνονται στο Πρέβελη, στους οποίους προσφέρεται γεύμα, μέλι και ψωμί.

2. Συμβολή τής Μονής Πρέβελη στους απελευθερωτικούς αγώνες

Εκτός από την κοινωνική και φιλανθρωπική δράση τής μονής Πρέβελη η συμβολή της στους απελευθερωτικούς αγώνες κατά την Τουρκοκρατία είναι πολύ μεγάλη. Είχε αναμιχθεί σ' όλες τις επαναστάσεις από το 1770 μέχρι το 1898. Εκτός από την καταστροφή και την ερήμωσή της από τούς Τούρκους, μόλις

καταλάβαν την Κρήτη το 1646, καταστράφηκε και πάλι ύστερα από την ατυχή επανάσταση του Δασκαλογιάννη το 1771, στην οποία είχε αναμιχθεί.

Η Επανάσταση του 1821 υπήρξε σπουδαίος σταθμός, για τους αγώνες και τις θυσίες της, στην ιστορία της μονής. Ηγούμενος από το 1808 ήταν ο Μελχισεδέκ Τσουδερός, ο Τσουδερογούμενος, όπως τον έλεγαν, μεγάλη πολιτική, οργανωτική φυσιογνωμία, από τη μεγάλη οικογένεια των Τσουδερών από το χωριό Ανώματος Αγ. Βασιλείου. Το 1819 ο μοναχός του Αγίου Όρους Ανανίας ήλθε στην Κρήτη, απεσταλμένος από το Πατριαρχείο και εμύησε στη Φιλική Εταιρία πολλούς Κρητικούς, και μεταξύ αυτών ήταν και ο Μελχισεδέκ.

Το Μάη του 1821 οι Τούρκοι είχαν μάθει για τη δράση του Μελχισεδέκ και αποφάσισαν να τον συλλάβουν, με σκοπό να τον κρεμάσουν για εκφοβισμό. Ο Αμπαδιώτης Ισμαήλ αγάς Κουντούρης ή Ψαρροσμαήλης, γνωστός στο Μελχισεδέκ, πήγε στη μονή με 200 Αμπαδιώτες Τούρκους, γνωστούς για την αγριότητά των, για το σκοπό αυτό, αλλά προσποιήθηκαν, ότι θέλουν να μαζέψουν τα όπλα των Χριστιανών και τού ζήτησαν να παραδώσει τα όπλα που είχε η μονή.

Ο Μελχισεδέκ κατάλαβε τον πραγματικό σκοπό της επίσκεψης αλλά τούς υποδέχτηκε με προσποιητή διάθεση στο ηγουμενείο της μονής. Ο Ψαρροσμαήλης είπε πώς είχε διαταγή τού πασά να μαζέψει τα όπλα των Χριστιανών και ήλθαν και στο μοναστήρι γι' αυτό το σκοπό. Ο Μελχισεδέκ απάντησε, ότι το μοναστήρι δεν έχει τέτοια πράγματα. Αλλά, αν ίσως οι βοσκοί της μονής έχουν για να φυλάσσουν τα ζώα από τούς κλέφτες, θα φροντίσει να τα παραδώσει.

Έπειτα τούς παρέθεσε πλουσιότατο και εκλεκτό δείπνο με άφθονο κρασί. Ύστερα από το γενναίο φαγοπότι οι Τούρκοι μισομεθυσμένοι κοιμήθηκαν. Ο Αλή Ατζέμης, συγγενής τού Ψαρροσμαήλη αλλά αντίζηλός του, ειδοποίησε το Μελχισεδέκ για τον πραγματικό σκοπό της επίσκεψης. Και έτσι επιβεβαίωσε τις υποψίες τού Μελχισεδέκ, για να πραγματοποιήσει τα σχέδιά του το ταχύτερο. Ειδοποίησε όλους τούς καλογέρους, μάζεψε τα τιμαλφή της μονής, μάζεψαν τα όπλα που είχε συγκεντρώσει και αποκρύψει σε παραθαλάσσιες σπηλιές, όπλισε τούς 30 καλογέρους, που μπορούσαν να τον ακολουθήσουν, και έφυγαν. Πέρασαν από το χωριό του Ανώματο, πήρε τούς αδελφούς του,

το Γεώργιο - τον μετέπειτα στρατάρχη - και τον Ιωάννη και ώσπου να ξημερώσει ήταν στην κορυφή Κ ο ύ ρ κ ο υ λ ο ς, πάνω από το χωριό Ρ ο δ ά κ ι ν ο, και ύψωσαν τη σημαία της Επανάστασης στις 24 του Μάη 1821.

Ο Ψαρσμάηλης βρήκε το πρωί έρημο το Κάτω Μοναστήρι, όπου συνέβησαν αυτά. Έξαλλος από την αποτυχία των σχεδίων του, έσφαζε όποιον εύρησκε μπροστά του. Βρήκε τούς γέροντες καλογέρους που είχαν κρυφτεί και τούς σούβλισε, ύστερα από βασανιστήρια κοντά στη γέφυρα του Μεγάλου Ποταμού. Έκαψε το Μοναστήρι με όλα τα εισοδήματα που βρέθηκαν μέσα, και την εκκλησία του Προδρόμου.

Ο Μελχισεδέκ συνέχισε την πολεμική δράση του μέχρι το Φλεβάρη 1823, οπότε σκοτώθηκε στη μάχη στο Π ο λ ε μ ά ρ - χ ι Κισάμου.

Την επανάσταση του 1866 πλήρωσε, βέβαια, ακριβώτερα το Α ρ κ ά δ ι με την ολοκαύτωσή του. Αλλά και η μονή Πρέβελη πήρε ενεργό μέρος, βοήθησε την επανάσταση και ήταν το επαναστατικό κέντρο της περιοχής και το καταφύγιο των κατατρεγμένων. Γι' αυτό ο Ρεσίτ πασάς τον Ιούλιο του 1867 έκαψε κι αυτός το μοναστήρι του Προδρόμου με όλη τη συγκομιδή του και τα μετόχια στο Νιό Χωριό, στο Μύρθιο, στα Λευκώγια και στην Κοζαρέ.

Ο Αγγελάτης (ό άείμνηστος φίλος Χριστοφ. Σταυρουλάκης) περιγράφει με χαρακτηριστικούς στίχους τη δράση αυτή του Πρέβελη στις επαναστάσεις:

*Παιδιά κι ειντά 'ν' η ταραχή στο Πίσω μοναστήρι;
Στου Πρέβελη συνταιριαστές γροικώ χτυπούν καμπάνες.
Σύγκληση κάνει ο ουρανός, βρουχάτ' ο Κουρταλιώτης...
Τούρκοι χτυπούνε τη μονή του Πρέβελ' ως γροικάται
στην Κρήτη απάνω τ' άξιο και μέγα μοναστήρι.
Πολλές φορές το κάψασι και το ξεθεμελιώσαν,
στα εβδομήντα, τον καιρό Βλάχου Δασκαλογιάννη,
στα εικοσιένα κι ύστερα πάλι στα ξηνταέξε...
Τυραννομάχους συντηρά, ξωμάχους, λαβωμένους,
σκέπη σε γυναικόπαιδα, τουρκοκονηγημένα...
Λύχνος π' ανάφτει ασχόλαστος στου γένους τα σκοτάδια
σκολειά ορντινιάζει στη σκλαβιά για μάθηση και γνώση
βλαστούς καινούργιους το δεντρί τσή Κρήτης να ξαπλώ-
σει...*

*Πάντα 'ν' η πόρτα ντ' ανοιχτή κι η τάβλα ντου στρωμέ-
νη...*

*Πρέβελη, ανυπόταχτο τση Λευτεργιάς λημέρι,
Χαϊνιδ' αητοφωλιά, κουρσάρω καταφύγι...*

Τον τελευταίο πόλεμο 1941-1945 το Μοναστήρι του Πρέβελη έδωσε και πάλι το παρόν. Φιλοξένησε και έκρυψε ξένους και ντόπιους πολεμιστές και διευκόλυνε τη φυγή και τη σωτηρία των, αμέσως μετά το τέλος τής Μάχης τής Κρήτης, με υποβρύχια που προσορμίζονταν στον όρμο Λίμνη του Μεγάλου Ποταμού, στον ίδιο όρμο που προσορμίζονταν την περίοδο των επαναστάσεων τα θρυλικά πλοία «Ένωσις», «Πανελλήνιον», «Αρκάδι» και μεταφέραν στον αγωνιζόμενο Κρητικό Λαό εθελοντές, πολεμεφόδια και τρόφιμα.

Τη δράση αυτή του Μοναστηριού πληροφορήθηκαν οι Γερμανοί και κατάστρεψαν και ερήμωσαν για άλλη μιά φορά τα μοναστήρια και το Πίσω και το Κάτω. Ελεηλάτησαν και πήραν ό,τι βρήκαν, πιάσαν όσους καλογέρους δεν πρόφθασαν να φύγουν, και τούς φυλάκισαν στις φυλακές Φιρκά των Χανίων, που στο τέλος, ύστερα από προσπάθειες του επισκόπου Κυδωνίας Αग्γαθαγγέλου Ξηρουχάκη, αμνηστεύτηκαν.

Τις υπηρεσίες που πρόσφερε το Μοναστήρι του Πρέβελη στον κοινόν αγώνα κατά του Ναζισμού αναγνώρισε και η Αγγλική Υπηρεσία Μέσης Ανατολής και απέστειλε ευχαριστήριο και συγχαρητήριο έγγραφο στη Μονή, μετά την αποχώρηση των Γερμανών το 1944.

Αυστραλοί στρατιώτες, ευγνώμονες για την εξυπηρέτηση και σωτηρία των από τους Γερμανούς, ονόμασαν Πρέβελη ένα νέο οικισμό στην ακτή τής Δυτικής Αυστραλίας, που στο κέντρο του τοποθετήθηκε επιγραφή αναμνηστική ελληνικά και αγγλικά και έκτισαν εκκλησία του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου το 1979.

3. Το σήμερα μοναστήρι του Πρέβελη

Το μοναστήρι του Πρέβελη είναι δίδυμο. Αποτελείται από δύο ξεχωριστά μοναστήρια, που απέχουν μεταξύ των δύο περίπου χιλιόμετρα (ευθεία είναι 1700μ.). Το Πίσω και το Κάτω μοναστήρι. Όταν λέμε μοναστήρι του Πρέβελη εννοούμε το Πίσω μοναστήρι του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου. Το Κάτω μοναστήρι τιμάται στον Άγιο Ιωάννη τον Πρόδρομο.

Το κύριο μοναστήρι του Πρέβελη είναι το Πίσω Μοναστήρι, όπου και η έδρα του ηγουμένου και η διαμονή των περισσοτέρων μοναχών, ενώ το Κάτω Μοναστήρι είναι σε δευτερεύουσα μοίρα και μάλλον φαίνεται να ιδρύθηκε από την προϋπάρχουσα μονή του Θεολόγου του Μεγάλου Ποταμού, παρ' όλο που η σωζόμενη αρχαιότερη χρονολογία του Πρέβελη 1594 είναι τής καμπάνας του Αγ. Ιωάννου του Προδρόμου, στο Κάτω Μοναστήρι.

Το Πίσω Μοναστήρι του Θεολόγου επισκέπτονται πάντοτε οι προσκυνητές και αυτό περιγράφουν στις εντυπώσεις των. Το Κάτω Μοναστήρι στους περισσότερους δεν είναι γνωστό.

Το Πίσω Μοναστήρι δεν σώζει τίποτε από τα παλαιά του κτίσματα. Όσα δεν χάλασαν οι Τούρκοι παραμορφώθηκαν με τις νεώτερες επισκευές και προσθαφαιρέσεις. Και αυτός ο ναός, το Καθολικό, που βλέπομε σήμερα είναι κτίσμα 150 χρόνων. Κτίστηκε το 1835, την περίοδο τής αιγυπτιακής κατοχής, οπότε επιτρεπόταν η ανακαίνιση παλαιών και το κτίσιμο νέων εκκλησιών. (Βλ. Ζενάπ Ισματ Ράσεντ, Η Κρήτη υπό την αιγυπτιακήν εξουσίαν, Ηράκλειο 1978 σ.12). Και η εκκλησία αυτή επισκευάστηκε και ανακαινίστηκε το 1911 όπως λένε οι μαρμάρινες επιγραφές, πάνω από τις δύο εισόδους στη δυτική πλευρά τής εκκλησίας.

Στην αριστερή είσοδο είναι η επιγραφή:

ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΘΗ ΕΠΙ ΗΓΟΥΜΕΝΙΑΣ ΝΕΙΛΟΥ Α' ΕΝ
ΕΤΕΙ 1835

και στην είσοδο δεξιά:

ΕΠΕΣΚΕΥΑΣΘΗ ΕΠΙ ΗΓΟΥΓΕΝΙΑΣ ΝΕΙΛΟΥ Β' ΕΝ
ΕΤΕΙ 1911.

Δυστυχώς εκείνοι που ανοικοδόμησαν τη νέα εκκλησία το 1835 δεν είχαν την πρόνοια να τη κτίσουν σε άλλη θέση, για να μείνει η παλαιά εκκλησία ως μνημείο ιστορικό που πιθανόν θα είχε τοιχογραφίες, grafitti, και άλλα στοιχεία, τεκμήρια τής ηλικίας και τής ιστορίας της.

Στο κέντρο του δυτικού τοίχου, ανάμεσα στα δυό κλίτη, είναι το κωδωνοστάσιο, κοινού τύπου νεωτέρων χρόνων, με τρεις καμπάνες, από τις οποίες η πιο μεγάλη είναι κατασκεύασμα του Θεμιστοκλή Μαρινάκη, του γνωστού στους πιο ηλικιωμένους Ηρακλειώτες με το επώνυμο Καμπανάρης, το 1906.

Το τέμπλο και στα δυό κλίτη είναι ξυλόγλυπτο, αγνώστου τεχνίτη, που έγινε, φυσικά, μετά την ανοικοδόμηση τής νέας εκκλησίας το 1835. Κατά την επανάσταση του 1866-69 το

αφαίρεσαν και το έκρυσαν σε σπηλιές, γιά να το προφυλάξουν από ενδεχόμενη καταστροφή.

Η εικόνα του Χριστού ο «Βασιλεύς των Βασιλευόντων», από τα πολυτιμότερα κειμήλια τής μονής, έργο του ζωγράφου Μιχαήλ Πρέβελη του 1750 είναι πολύ καλής τέχνης.

Άλλο πολύτιμο κειμήλιο είναι η εικόνα του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου, με το έμβλημα του ευαγγελιστή, τον αετό, αριστερά και το Άγιο Πνεύμα δεξιά. Και η εικόνα αυτή προέρχεται από την παλαιά εκκλησία, «παλαιά όσο και η μοναστηριακή ζωή σε τούτο τον τόπο που έδιδε δύναμη, θάρρος κι ελπίδα», όπως λέει ο Μιχάλης Παπαδάκης.

Πολλές εικόνες έχουν μεταφερθεί από τα εξωκκλήσια του Πρέβελη, γιά να σωθούν από τους αρχαιοκάπηλους.

Στο Ιερό Βήμα τής εκκλησίας του Θεολόγου φυλάσσονται άγια λείψανα των αγίων Τρύφωνος, Χαραλάμπους, Παντελεήμονα και άλλων.

Στη συνήθη θέση των επισκοπικών θρόνων των εκκλησιών, στο νότιο τοίχο τής εκκλησίας, είναι τοποθετημένος ο «πατριαρχικός» θρόνος καλής τέχνης, με δυό ξυλόγλυπτους λέοντες στη βάση, αριστερά και δεξιά, έργο Δημητρίου Ραγκουζή, επί ηγουμενίας Δανιήλ Κουφάκη. Δεξιά του πατριαρχικού θρόνου είναι ο ηγουμενικός θρόνος.

Ο ίδιος καλλιτέχνης έκανε τον ίδιο χρόνο και τον ξυλόγλυπτο άμβωνα με τις εικόνες των τεσσάρων ευαγγελιστών, και άλλες μικρότερες των αποστόλων.

Ο ασημένιος πολυέλαιος στο κλίτος του Θεολόγου είναι αφιέρωμα του επισκόπου Νικόδημου, μαζί με επίχρυσο ευαγγέλιο και δυσκοπότηρο. Ο πολυέλαιος του κλίτους του Ευαγγελισμού είναι χάλκινος, ρωσικής τεχνοτροπίας. Έγινε στη Μόσχα το 1908.

Απέναντι από την εκκλησία είναι ο Ξενώνας, όπου φιλοξενούνται οι επισκέπτες τής μονής. Επειδή, ανάμεσα σ' αυτούς, τον καιρό τής Τουρκοκρατίας, ήταν συνήθως και πατριώτες καταζητούμενοι από τους Τούρκους, είχε μυστικές εξόδους προς το βουνό. Υπάρχει και δωμάτιο απομονωμένο, με είσοδο από το βουνό, γιά μυστικές συναντήσεις και συνεδριάσεις.

Το Μοναστήρι του Πρέβελη ήταν και είναι ανδρικό. Αλλά παλαιότερα είχε και τα λεγόμενα κελιά καλογραιών, στο δυτικό μέρος τής μονής, ερειπωμένα σήμερα. Σ' αυτά έμεναν ηλικιωμένες γυναίκες, αφιερωμένες στον Άγιο, μητέρες και

συγγενείς των μοναχών και ασχολούνταν με τις γυναικείες εργασίες του μοναστηριού.

Γιά την εξυπηρέτηση των πολλών προσκυνητών και μάλιστα την εορτή του Θεολόγου, η μονή είχε τρεις «Τράπεζες», όπως λέγονται οι αίθουσες φαγητού. Στην πιο μεγάλη μπορούσαν να καθίσουν συγχρόνως 150 ομοτράπεζοι.

Στο Αρχείο της Μονής διασώθηκαν διάφορα έγγραφα, πατριαρχικά, τουρκικά, αλλά και ιστορικά που σχετίζονται με τη δράση του Μοναστηριού και άλλα διάφορα ως και βιβλίο Κτηματολογίου της Μονής.

Στο Μουσείο της Μονής, που απεπερατώθηκε τελευταία, συγκεντρώθηκαν διάφορα ενθύμια και ιστορικά αντικείμενα, ιερά άμφια, σταυροί, σφραγίδες, δίσκοι εκκλησίας, δισκοπότηρα, ευαγγέλια, κανδήλες, κηροπήγια κ.λπ.

4. Η Επίσκεψη

Η επίσκεψη στο Μοναστήρι του Πρέβελη δεν έχει μόνο θρησκευτικό και ιστορικό αλλά και τουριστικό ενδιαφέρον. Η διαδρομή των 37 χλμ. του «Αϊβασιλιώτικου» δρόμου που το συνδέει με την πρωτεύουσα του νομού, το Ρέθυμνο, παρουσιάζει ποικίλες και ωραιότατες εικόνες, εξαιρετικούς πίνακες του ανυπέμβλητου και μοναδικού καλλιτέχνη, του Δημιουργού.

Αφίνοντας το Ρέθυμνο, την αρχοντική πόλη με τη μεσαιωνική της όψη και τη γραφικότητά της, ανηφορίζομε στο δρόμο προς το Πρέβελη. Γυρίζοντας το βλέμμα προς τα πίσω βλέπομε μία πολύχρωμη εικόνα, που τη συνθέτουν το Ρέθυμνο με τη Φορτέτσα του, τη μοναδική παραλία του, τον ωραίο δημοτικό κήπο του με φόντο το πολυκύμαντο Κρητικό πέλαγος.

Αριστερά μας, προς την Ανατολή, βλέπομε μία εικόνα σε διάφορα πλάνα. Κοντά μας υψώνεται ο Βρύσινας, 858 μ., με τις πολλές πηγές του, όπως μαρτυρά το ίδιο τό όνομά του, διηγάται τούς απελευθερωτικούς αγώνες, που είδε να γίνονται πάνω στη ράχη του. Στο βάθος του ορίζοντα διαγράφεται περήφανη η σιλουέτα του Γέρω Ψηλορείτη, σαν Πατριάρχης Γίγας, όπως τον χαρακτηρίζει ο Παλαμάς, αγέραςτος και πολυτραγουδημένος.

*...Εκεί ναι κάμποι και βουνά και δάση και λαγκάδια,
χορτάρια, λούλουδα, φυτά και βρύσες και πηγάδια.
Δέντρη μ' ανθούς και με καρπούς και δροσερά λιβάδια,
μετόχια με πολλούς βοσκούς και με πολλά κουράδια...*

Το «Πίσω Μοναστήρι» Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου ◊ Το «Κάτω Μοναστήρι» Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου ◊

Έτσι περιγράφει τον Ψηλορείτη ο Βιτσέντζος Κορνάρος.

Συνεχίζοντας το δρόμο μας περνούμε από δάσος δρυάδων, δένδρων αφιερωμένων στο Δία. Είναι ένας πραγματικός δ ρ υ - μ ό ς της Κρήτης, ενδιαίτημα των Αμαδρυάδων. Ο καρπός του, το β ε λ ά ν ι, που έχει τη γεύση του καστανού, ήταν εκλεκτή τροφή των πρώτων κατοίκων της Κρήτης. Αλλά και τελευταία ακόμη, στη Σκωτία και στη Νορβηγία, το βελάνι του δρύ αποτελεί μέρος της τροφής των φτωχών, γράφει το 1914 ο Π.Γ. Γεννάδιος στο φυτολογικό Λεξικό του.

Συνεχίζουμε το δρόμο μας· βλέπομε να απλώνεται μπροστά μας σε υψόμετρο 380μ. ο Α ρ μ ε ν ό κ α μ π ο ς, με το χωριό Α ρ μ έ ν ο ι που συνοικίστηκε το 961 από τους Αρμένιους στρατιώτες του Νικηφόρου Φωκά. Ανεβαίνουμε στο υψηλότερο σημείο της διαδρομής μας, σύνορα των επαρχιών Ρεθύμνου και Αγίου Βασιλείου. Απέναντί μας φαίνεται η είσοδος στο Κ ο υ ρ - τ α λ ι ώ τ ι κ ο Φαράγγι, το Π ο ρ ο φ ά ρ α γ γ ο, απ' όπου περνά ο δρόμος προς το Πρέβελη. Περνούμε το χωριό Κ ο ξ α - ρ έ, κρυμμένο μέσα στα δένδρα και σε λίγο βρισκόμαστε στην είσοδο του Κουρταλιώτη, ένα από τα πολλά φαράγγια, που σχηματίστηκαν στις νότιες πλευρές των Κρητικών Βουνών, δημιουργήματα συγκλονιστικών γεωλογικών φαινομένων. Το όνομά του οφείλεται στα κ ο ύ ρ τ α λ α (κρόταλα), τα οποία δημιουργούνται από τις πέτρες που κατακυλούν στους κατακόρυφους κρημούς, όταν φυσά δυνατός βόρειος άνεμος.

Όμως ο Γάλλος καθηγητής και εξαιρετικός φίλος της Κρήτης Paul Faure υποθέτει, ότι το όνομα Κουρταλιώτης είναι παραφθορά του ονόματος παλαιάς πόλης Κ ο υ ρ τ ω λ ι α της περιοχής, όπως μαρτυρούν Υστερομινωικά όστρακα, που βρίσκονται στην είσοδο και στην έξοδο του φαραγγιού. (Βλ. Κρητικά Χρονικά, τόμ. ΙΘ', σ.226). Αλλά πόλη της Κρήτης με παρόμοιο όνομα δεν αναφέρεται).

Λίγο πριν από την έξοδο του φαραγγιού, σε ύψος 40 περίπου μέτρα από την κοίτη του ποταμού, στην αριστερή πλευρά του, σε πέντε σημεία μεγάλου βράχου, το ένα δίπλα στο άλλο, είναι ισάριθμες πηγές που τρέχουν χειμώνα-καλοκαίρι άφθονα νερά, σχηματίζοντας ένα μικρό καταρράκτη.

Ο λαϊκός θρύλος συνδέει τις πηγές αυτές με θαύμα του όσιου Νικολάου. Ο Νικόλαος αυτός, από το παραπλεύρωσ χωριό Φ ρ α τ ι, ασκήτεψε στο φαράγγι με ένα σύντροφό του. Το

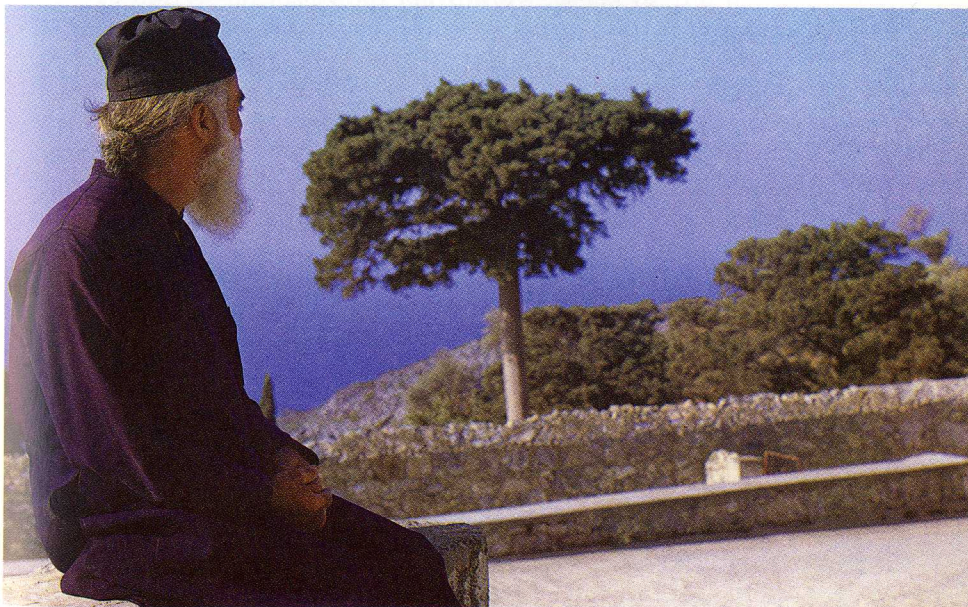

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ ΣΠΙΤΑΔΑΚΗΣ ο Β΄
Ηγούμενος 1960 – 1963 και 1975 και εξής Προσπαθεί να κρατήσει
στη ζωή το ιστορικό Μοναστήρι του Πρέβελι

Ο μοναχός Βασίλειος αναπολεί τα περασμένα...

καλοκαίρι που δεν τρέχει το ποτάμι δεν είχαν νερό και ο σύντροφός του είπε να φύγουν από το άνυδρο αυτό μέρος. Ο Νικόλαος, ως νέος Μωϋσής, έβαλε το χέρι του πάνω στο βράχο και αμέσως άρχισε να αναβλύζει άφθονο νερό από τα πέντε σημεία που είχαν εγγίσει τα δάκτυλά του. Στη μνήμη του κτίστηκε δίπλα στις πηγές η μικρή εκκλησία του Αγίου Νικολάου, που εορτάζεται την πρώτη του Σεπτεμβρη. Γι' αυτό οι πηγές λέγονται *Ευλογία Κυρίου*. Είναι ασύγκριτος ο Κρητικός Λαός στους θρύλους και τούς μύθους που επινοεί για να δικαιολογήσει τα θαύματα των αγίων και άλλα απίθανα, που σχετίζονται με τη θρησκεία και τη λατρεία. Από κλιμακωτό μονοπάτι είναι εύκολη η επίσκεψη των πηγών.

Βγαίνομε από το φαράγγι και περνούμε το χωριό των Τσουδερών *Ασώματα* και συνεχίζομε το δρόμο προς Νότο. Στο 35 χλμ. της διαδρομής, αριστερά μας, μέσα στην καταπράσινη κοιλάδα από λιόφυτα και κήπους που *ζώνουν* (περιβάλλουν) το μοναστήρι και γι' αυτό λέγεται *Λαοζώνας*, όπως αναφέρει ο Μιχάλης Παπαδάκης, είναι το *Κάτω Μοναστήρι* του Πρέβελη, που τιμάται στον Άγιο Ιωάννη τον Πρόδρομο.

Προχωρούμε και σε λίγο αντικρύζομε το *Πισω Μοναστήρι*, το κυρίως Μοναστήρι του Πρέβελη. Αντικρύζοντας από το ίδιο μέρος το μοναστήρι τα μέσα του 19ου αιώνα ο Άγγλος πλοίαρχος T.A.B. Spratt, που έκαμε το χάρτη των βυθομετρήσεων των παραλίων της Κρήτης, του έκαμε τέτοια εντύπωση και δεν κράτησε το θαυμασμό του και έγγραψε στο ενδιαφέρον βιβλίο του: «Εδώ είναι ο Παράδεισος της Κρήτης, πραγματικό αναχωρητήριο για κείνον που θέλει να απαλλαγεί από τις φροντίδες και τις ευθύνες της ζωής»... It is... the paradise of Crete, and one of the most happily chosen spots for a retreat from the cares and responsibilities of life. (Captain T.A.B. Spratt, *Travels and researches in Crete*, London 1865, vol. II, σ.269).

Ο σημερινός επισκέπτης δεν θα δει το πλήθος των ευλαβών προσκυνητών, των μοναχών και των άλλων βοηθητικών προσώπων, την κίνηση και τη δραστηριότητα όλων των περασμένων χρόνων. Όλα αυτά πέρασαν χωρίς ελπίδα επιστροφής. Σήμερα το Μοναστήρι του Πρέβελη ζει μόνο με τις αναμνήσεις του παρελθόντος...

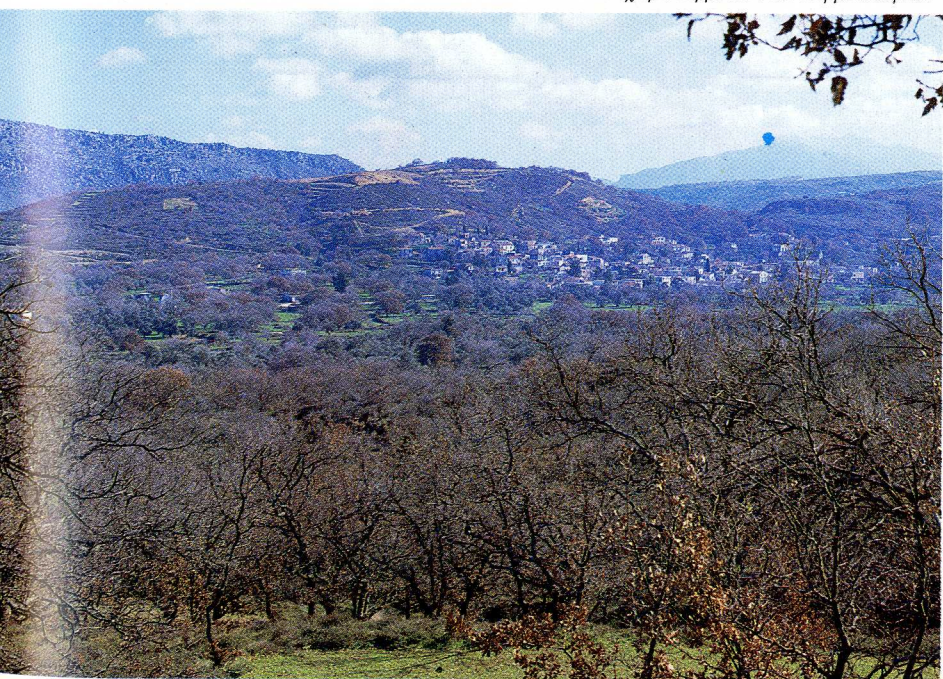
Ηράκλειο 1984

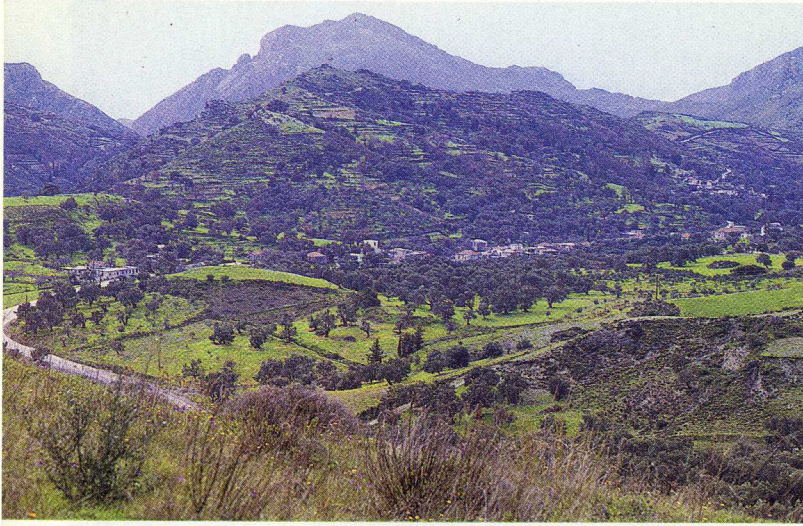
ΤΟ ΡΕΘΥΜΝΟ

Το χωριό Αρμένιοι στον «Αρμενόκαμπο»

Το χωριό Μιζόρρουμα και δεξιά το Κοζαρέ πνιγμένο στο πράσινο.

Το Κουρταλιώτικο φαράγγι.

Το Κουρταλιώτι

Η εκκλησούλα τού Όσιου Νικολάου. Εορτάζει την 1 Σεπτέμβρη.

Η γέφυρα τού Κουρταλιώτη.

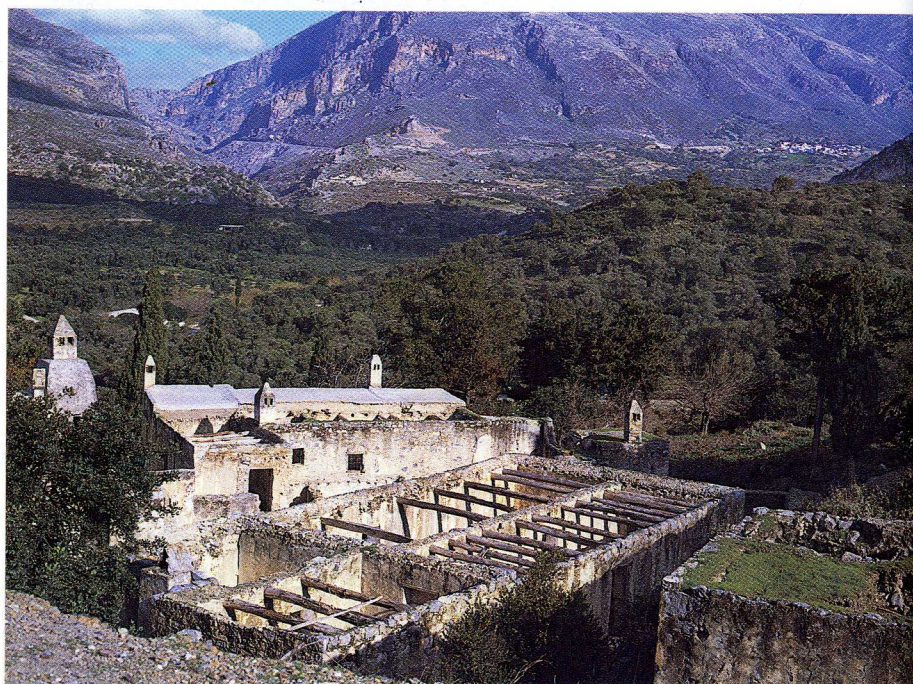

Ασόματος. Το χωριό τών Τσουδερών.

Η γέφυρα του Μεγάλου Ποταμού κοντά στο Κάτω Μοναστήρι.

Το «Κάτω Μοναστήρι» όπως είναι σήμερα ερειπωμένο.

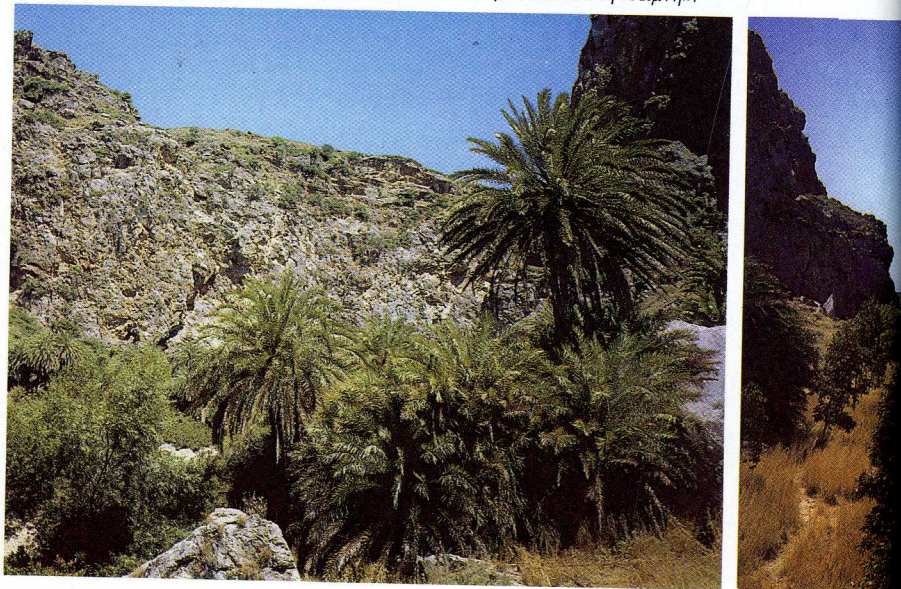

Το τέλος του Κουρταλιώτη.

Αυτοφυή φοινικόδενδρα στις εκβολές του Μεγάλου Ποταμού κοντά στη «Λίμνη».

Πανοραματική άποψη, τών εκβολών τού Μεγάλου ποταμού, τής Λίμνης, τού Λιβνκού πελάγους με τις νησίδες «Παξιμάδια».

Οι εκβολές τού Μεγάλου ποταμού.

Ο Βράχος τής «Λίμνης»

Η πλατεία τής μονής.

**MONASTERY OF PREVELI
1941**

THIS REGION AFTER THE BATTLE OF CRETE BECAME THE RALLYING POINT FOR HUNDREDS OF BRITISH AUSTRALIAN AND NEW ZEALAND SOLDIERS

IN DEFIANCE OF FEROCIOUS GERMAN REPRISALS SUFFERED BY THE MONKS AND THE NATIVE POPULATION THEY FED PROTECTED AND HELPED THESE SOLDIERS TO AVOID CAPTURE AND GUIDED THEM TO THE BEACHHEAD LIMNI WHERE THEY ESCAPED TO THE FREE WORLD BY BRITISH SUBMARINES

**ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΠΡΕΒΕΛΗ
1941**

ΑΥΤΗ Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΤΑ ΤΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΕΓΙΝΕ ΤΟ ΣΗΜΕΙΟ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΩΣ ΓΙΑ ΕΚΑΤΟΝΤΑΔΕΣ ΒΡΕΤΑΝΝΟΥΣ ΑΥΣΤΡΑΛΟΥΣ ΚΑΙ ΝΕΟΖΗΛΑΝΔΟΥΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ ΣΕ ΠΕΙΣΜΑ ΤΩΝ ΑΓΡΙΩΝ

ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΑΝΤΙΠΟΙΝΩΝ ΠΟΥ ΥΠΕΦΕΡΑΝ ΟΙ ΜΟΝΑΧΟΙ ΚΑΙ Ο ΕΓΧΩΡΙΟΣ ΠΛΥΘΥΣΜΟΣ ΕΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣΑΝ ΕΠΙΡΟΣΤΑΤΕΥΣΑΝ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΣΑΝ ΤΟΥΤΟΥΣ ΤΟΥΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ ΝΑ ΠΟΦΥΤΟΥΝ ΤΗΝ ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΩΔΗΓΗΣΑΝ ΣΤΟΝ ΟΡΜΟ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΑΠΟ ΟΠΟΥ ΔΡΑΠΕΤΕΥΣΑΝ ΣΤΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΚΟΣΜΟ ΜΕ ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ

Το Πίσω Μοναστήρι γαντζωμένο στην πλαγιά του βουνού.

Ο δίκλιτος ναός Αγίου Ιωάννου τού Θεολόγου, κελιά τών μοναχών, έρημα σήμερα. Το Οστεοφυλάκιο

Το κωδωνοστάσιο στο Πίσω Μοναστήρι.

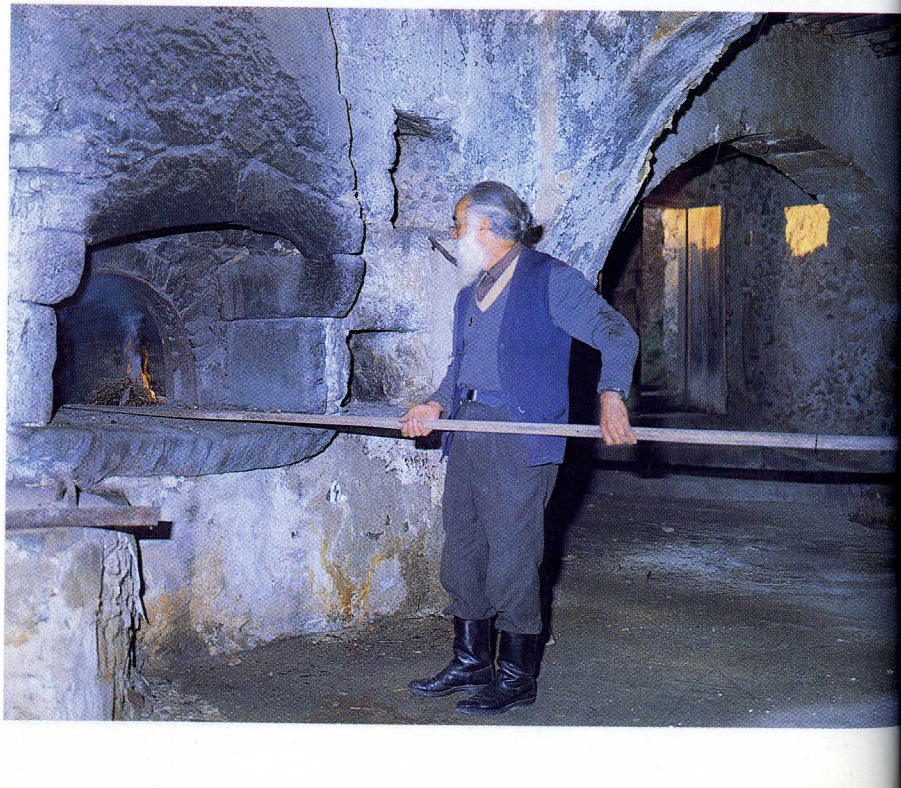
Έρημα κελιά μοναχών.

Το εσωτερικό του ξενώνα στο Πίσω Μοναστήρι. Ο Φούρνος της μονής με τις βεντσάνικες καμάρες.

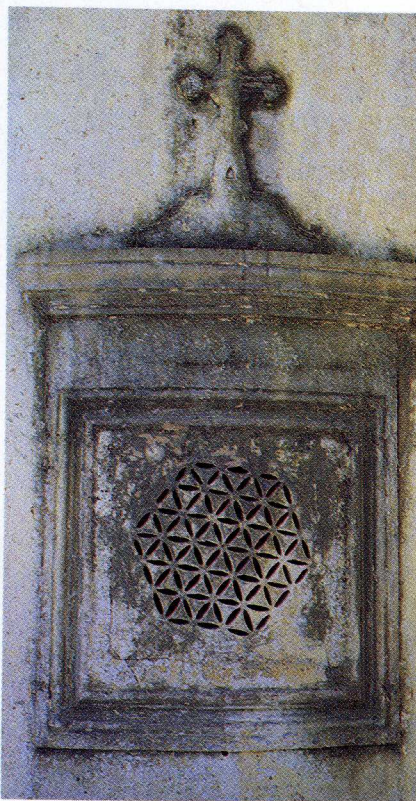
Η Κρήνη του Θεολόγου με την αρχαιότερη επιγραφή, ΑΨΑ' = 1701. Χάλκινο μετάλλιο

Το Χωνευτήρι.

Αγιοθύριδο» του ναού
Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου.

Θύρα με την εικόνα του Χριστού Αρχιερέα.

Ο πολυέλαιος από άργυρο του κλίτους του Θεολόγου.

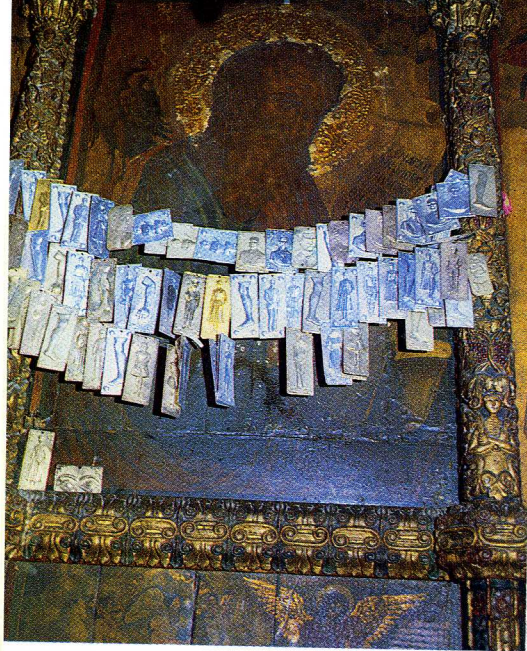
Προσκυνητάρι.

Το ξυλόγλυπτο τέμπλο του κλίτους του Θεολόγου, εξαιρετικής τέχνης.

Η εικόνα του τέμπλου του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου. Η Θεοτόκος βρεφοκρατούσα.

Η Τριμόρφος εικόνα.

Ο ξυλόγλυπτος άμβων με τις εικόνες τών ευαγγελιστών

38 Ο Θαυματουργός Σταυρός, αφιέρωμα του Εφραίμ Πρέβελη. Περιέχει τεμάχιο τιμίου ξύλο

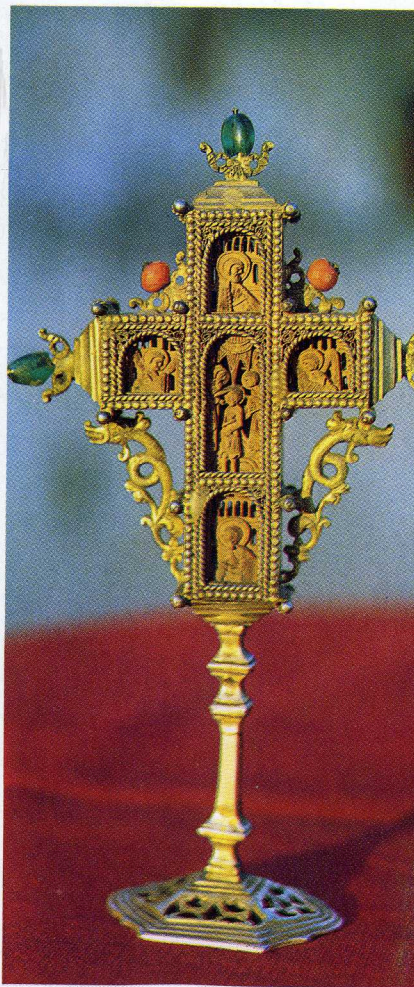
Το Μουσείο τής μονής Πρέβελη. Εσωτερικό.

Αγια Δισκοπότηρα 1847, 1748.

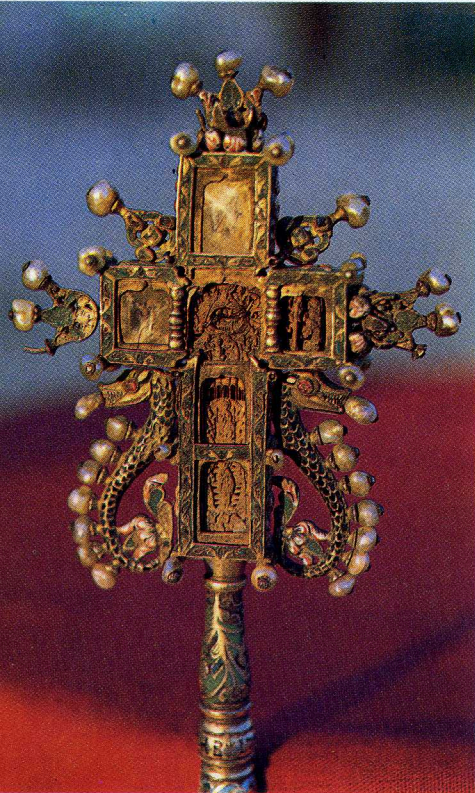

Σταυρός Ευλογίας.

Κάτω άκρο τής εικόνας τής θύρας τού Αρχιερέα.

Σταυρός Ευλογίας τού 1908.

Ο Άγιος Αντώνιος με παραστάσεις από το βίο του.

Επιχρυσωμένη εικονογράφηση του ιερού ευαγγελίου της μονής του 1847.

Σφραγίδες της μονής
1863 και 1864.

Το πετραγήλι του ηγουμένου Ιακώβου.

Επιγονάτιο

Επιμανίκια

Εγκόλλιο του επισκόπου Νικοδήμου 1830.

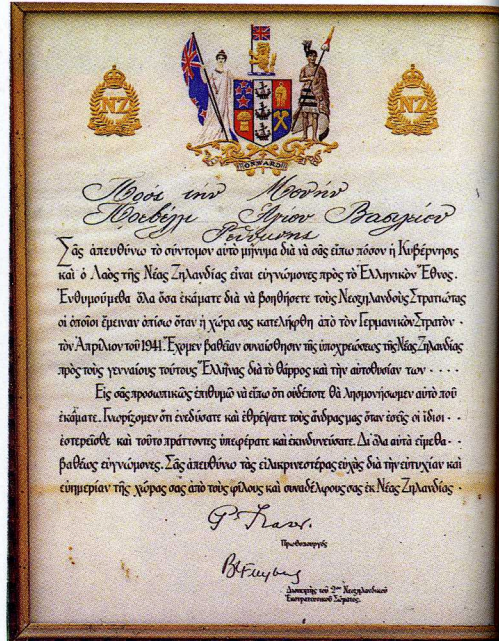
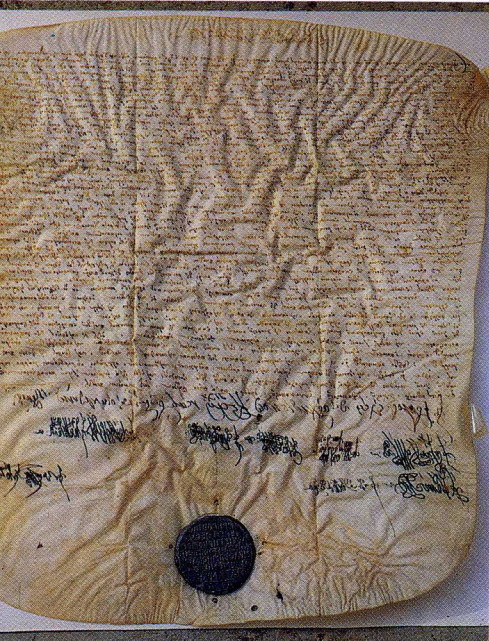

Ράβδος του επισκόπου Νικοδήμου από φίλντisi και ελεφαντοκόκκαλο.

Εικόνα του Αγίου Γεωργίου από ομώνυμο εξωκλήσι.

Το Σιγίλλιον του πατριάρχου Γρηγορίου Ε'. Επιστολή από τη Νέα Ζηλανδία.

Η εκκλησία Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου, που έκτισαν στην Αυστραλία οι Ομογενείς.

Το Πίσω Μοναστήρι του Θεολόγου. Φωτογραφία από τη δυτική πλευρά του.

Πλακιάς

Φαράγγι Κοτσιφού

